

Jan Kochanowski
Phaenomena

Biblioteka źródeł Słownika polszczyzny XVI wieku

Repozytorium cyfrowe tekstów szesnastowiecznych (w jednolitej transliteracji zgodnej z *Zasadami wydawania tekstów staropolskich (projekt)*, Wrocław 1955) – red. P. Potoniec, K. Opaliński

Jan Kochanowski *Dzieła*

oprac. Aleksandra Ćwiklińska

ISBN 978-83-65832-90-0 (całość)

ISBN 978-83-65832-01-6

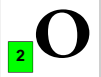
strona: 1

1

1: PHAENOMENA

2: Iana Kochánowskiego.

3: grafika

4:  D Bogá poczynaymy/ Bóg początkiem wżemu/

5: A początku zás niemáľz/ áni kónćá iemu.

6: On był ielcze przed wieki/ ón dawnych ćiemnośći

7: Nieporządek roľpráwiľ/ mocą ľwéy mądrośći.

8: On źiemię wżytkorodną/ ón morze żegłowné:

9: On wtwiérdziľ ná wieki niebo nie ľtánowné.

10: Dźién y noc iego ľpráwá/ y to świátło wdźięczné

11: Niezgáľzonégo ľłóńćá y koło mieśięczné.

12: Tenże y niebo nátknąľ gwiazdámi ślicznými/

13: Aby ludźióm znáczyły czáľy/ biegi ľwými.

14: Ztąd wié oracz/ kiedy ma rolą vpráwować:

15: Ztąd wié kiedy śiáć/ álbo nowy ľad ľpráwować.

16: Ztąd pogodę/ y wiátry/ y przyśľzy déľcz baczy:

17: Témi znáki nas bowiem Bóg przeľtrzegáć raczy:

18: Aby człówiek co w ľwoiéy pracy nie ľzkodowaľ/

19: Ale owżem z vrobku ľwégo ľyę rádowaľ.

20: Sľuźnie go tedy záwżdy naprzód wľpominamy:

21: Naprzód/ y náwet/ bo zľtąd wżyľtko dobre mamy.

22: Miéy cześć/ oycze ľáľkawy/ oycze dobrotliwy:

23: Ciebie chwalić powinien káźdy człówiek żywy.

24: A ty/ o Vrania/ życz mi ľáľki ľwoiéy/

25: Aby ludźie poználi gwiazdy z pieśni moiéy:

26: Któréy ia dźiś wzór biorę z dawnégo Arátá/

27: Twóy to dar/ ielġi oná bęďzie godna świátá.

strona: 2

2

Janá Kochánowfkiego.

1: **Wozy.**

2: **W** Szytki gwiazdy tym pięknym wzorem włádzoné:

3: Póymuie z łobą niebo nieuftánowioné.

4: Sáma oś/ która prędkí krąg niebieski toczy/

5: Z mieyfćá fwégo by namniéy nigdy nie wykroczy.

6: Ale trwa niewzruřzona/ źiemię przenikáiąc/

7: A w poły práwie nieba obá kóncá máiąc

8: Włczépioné/ co imięniá niéma w nářzey mowie:

9: Ale Polos/ y Gréczyn/ y Rzymiánin zowie.

10: Ieden z nich ná południé w morzu zátopiony:

11: A drugi ná północy wzgóřę wynieřiony.

12: Po práwéy/ y po lewéy ręce/ ten pořledni

13: Ma dwá wozy widómé/ iáko znáczá iedni.

14: Trzy gwiazdy nieřie dyřzel/ czterémá pałáią

15: Kołá: parę niedźwiedzic drudzy przyznawáią:

16: Któře grzbiety do řiebie łá pořtánowioné/

17: Máiąc głowy ná krzyřach řpólnie położoné.

18: Táķże ná wznák biég dźierzą: řnac to mamki były

19: Iowifzowé y zá to niebá dořtápiły.

20: Iedná z nich Cynozurá po Grecku řye zowie:

21: Tá druga iefł Hélice. pořledniéy Grékowie/

22: Ale piéřwřzey řydońłkie nawy vřzywáią/

23: Kiedy głębokié morfkié wody przemiéřzáią.

24: Owá řwiétna y znáczna: á gdy łłóńce zaydźie/

25: Zadnéy gwiazdy ná niebie táķ prędko nie naydźie.

26: Cynofurá zář mniefřza/ lecz wóřdem pewniéřřym

27: Zeglarzowi: bo wżytká biega w kole mnieyżym.

28: **Smok.**

Między

strona: 3

Phaenomená

3

1: **M**iędzy tymi podobien rzéce smok fye wije:

2: A ogón zatokámi zítąd y zowąd krije.

3: Gdzie ma głowę Helice/ tám ogón położył/

4: Potym fye łam ku głowie Cynozury złożył.

5: A obfzedfzy ią do nóg oftátecznym kołem/

6: Rzucił fye wzad/ y ftánął/ zátoczywłzy czołem

7: Znienagła ku Helice. Skróń oboiá pała/

8: Y oczy: ná páfzczéce iedná gwiazdá biała.

9: Téy więc głowá tám wpada ná głębokié morze/

10: Gdzie wieczorné y ráné miélfzáią fye zorze.

11: **Kłęczen.**

12: **N**ie dáleko téy głowy okrutného wężá/

13: Widác żáłołny wyraz pokłękłégo mężá.

14: Ręce ma rościągioné: końcem prawéy nogi/

15: Niezmierzonégo smoká przyćifka łeb frogi.

16: **Więniec.**

17: **P**rzy boku tegóz mężá/ dziewięcią gwiazd wity/

18: Kwitnie Cnéy Ariádny więniec znákomity.

19: **Ophiuchus álbo Wężownik.**

20: **A**le przy głowie zásię pátrzay drugiéy głowy

21: Iálnégo Ophiuchá: którému tákowy

22: Ogién z rámion wychodzi/ że y w pełnią goré

23: Vpátrzony: w ręku/ iuż nie ták światło fporé.

strona: 4

4

Janá Kochánowfkiého

1: W nich fye wielki wąż kręci/ który przepáfuie

2: Ophiuchá: ten przedsię śmieie náftępuie

3: **Niedzwiadek.**

4: **N**iedzwiadkowi ná pierśi: z rąk n obie ftronie

5: Węża zbywa: część bywa práwa przy ogonie.

6: Ale gdzie z lewéy ręki wzgóre fye wydziéra/

7: Aż o więniec okrągły żędłem fye opiéra.

8: **Wagá.**

9: **T**amże pod iego grzbietem przypátruy fye pilnie/

10: Równéy wadze: ále tá nie gore ták śilnie.

11: **Bootes.**

12: **W**ozá wielkiego dyfzel/ trzyma pochylony

13: Arktophiláx/ od infzych Bootes rzeczony.

14: Wfzytek iáfny: lecz ogien podplecionym fznurem/

15: Przed infzymi zacnieyfzy: zowią go Arkturem.

16: **Pánná.**

17: **P**od nogámi ogládałz Bootá iáfného

18: Pánnę/ która kłos trzyma zbozá doftálého.

19: Którégokolwiek oycá córką chcefz być zwána:

20: Bo rózné ludzkie głófy/ o pánnó wybrána.

Poyrzy

strona: 5

Phaenomena

5

1: Poirzy okiem łáfkáwym ku téy niłkiéy ziemi/

2: A dopuść fye miánowác rymy niegodnemi.

- 3: Póki płynął chwalebny ón piérwŷzy wiek złoty/
4: A ludzie przeŷtrzegáli dobrowolnie cnoty:
5: Nie pátrząc álbo ná kaźń álbo iákié práwá/
6: Ale lámá przyŷtoyność tá była wftáwá:
7: Święta ŷpráwiedliwoŷci/ y tyś nie gárdziła
8: Smiertelnym towarzyŷtwem: aleś z nimi żyła/
9: Káždégo náuczáiąc iego powinnoŷci:
10: A oni twóy ŷwięty głos mieli w wczciwoŷci.
11: Przetóz onych lat piérwŷzych áni mieczá znano:
12: Ani między krewnémi o zwádzie ŷlychano.
13: Zyli wŷzyfcy w pokoiu/ przeŷtáwáiąc ná tym/
14: Co przyrodzeniu doŷyć: więc morŷki pław zátym
15: Nie był ludziom znáiómy: á dla bréły złotá
16: W niebeŷpieczeńŷtwo żaden nie wdawał żywotá.
17: Pług/ á rola/ to wŷzytká ludzka żywnoŷć była:
18: A ŷwięta ŷpráwiedliwoŷć wŷzem błogoŷłáwiá.
19: Ale kiedy záś náŷtał ŷrébrny wiek po złotym/
20: Rzadko tę ŷwięta pánnę widáć było potym.
21: Y to z ludźmi iuż nigdy miéŷzác ŷye nie chciáła/
22: Ale wieczorem tylko z gór ŷye więc puŷzczáła.
23: A wpatrzywŷzy ludzi gromádę nie máła/
24: Wymawiáła im iáwnie cnotę zániedbáła.
25: Iákié/ práwi/ złe dzieci po narodzie złotym:
26: Lecz y wy ielcze gorŷzych národzićie potym:
27: Który wiek walki ŷrogié y mordy pobudzi/
28: A rozmaity ŷmętek przypádnie ná ludzi.
29: To rzekłŷzy/ ku ŷwiádomym góróm ŷye puŷciła
30: Niewŷciágniona/ á ony ŷtráchem nápełniła.
31: Ale iáko żélazu ŷrébro wftápiło/
32: Ták nád piérwŷzé gorŷzych ŷye ludzi námnożyło:

strona: 6

6

Ianá Kochánowfkiégo

- 1: Którzy naprzód złocynną szablę wkowáli/
2: Y robotného wołu ná frogi ftól dáli.
3: Nie mogła dáléy zmiefzkác z narodém okrutnym
4: Świętá pánná: lecz poszła w niebo lotem chutnym.
5: Y ośiádła to mieysce/ zkąd czáfu nocného
6: Da fye widziéc/ fąsiádá Bootá zacného.
7: V téy ná prawym fkrzydłe/ płómień nád rámiony
8: Wynika: Protrigitir od Greków rzeczony:
9: Téy wielkości y światła tak znakomitégo/
10: Iákiéy ogón niedźwiedziá goré co wietfzého.
11: Świętny to/ y ma świętné gwiazdy wedla siebie/
12: A łączno ie obáczyć poyżrzawfzy po niebie.
13: Bo króm tych/ które w głowie y w łápách goráią
14: Cztérzy co naświétnieyfzé w kroku mieysce máią
15: Ná kwáter włádzoné. lecz zá przebaczeniem
16: Stárych/ żadnéy z nich włádnym nie zowiem imieniem.

17: **Bliznietá, Rák, Lew.**

- 18: **P** Od głowá fą Bliznietá: a Rák wielonogi
19: Pod brzuchem: pod nogámi zádniémi Lew frogi.
20: Tu drógá nagorétfza iest fłónecznych koni:
21: Tu ziemiá zá kofámi/ ziemné włofy roni.
22: Ná ten czás Etefiaie ná morze wpádaią:
23: Nawy wiátr niešie/ wioflá odpoczynek máią.

24: **Woźnica.**

- 25: **N** A lewéy ftronie blizniát/ przypátrz fye Woźnicy
26: Który głowę fwą trzyma przeciwko Helicy.

strona: 7

Phaenomená.

7

- 1: Ná rámieniu ma kożę/ ná pięści koźielki:
- 2: Owá iáfna: ále tych płómień nie ták wielki.
- 3: Płómień nie wielki/ ále żeglarzom szkodliwy:
- 4: Bo niepogody budzi/ y wiátr popędliwy.

5: **Wól.**

- 6: **V** Nóg Woźniczych wyźrzyfz pokłękłého woła:
- 7: Iego znáki/ żywému podobné fą zgoła.
- 8: Táknáczny łeb/ ták świétné rogi vkázuie/
- 9: Ze króm gwiazd obcych łam fye łwémi opifuie.
- 10: W czele świécą Hiády (my zowiem dżdżownice)
- 11: Lewy róg/ a zász práwą nogę v woźnice/
- 12: Iedná gwiazdá zéymuie. obádwą połpołu
- 13: Bieją: lecz v zachodu piérwéy widác wołu.

14: **Cepheus.**

- 15: **A** Le áni Cepheów naród vtrapiiony
- 16: Będzie leżał ná łronie zgoła niewspómniiony.
- 17: Bo y ci zász krewnością wzięci fą do niebá.
- 18: Cephea/ w tyle pátrząc Cynozury trzebá:
- 19: Ręce ma rościągnioné/ á łam ná łwym kroku
- 20: Stoi/ od Cynozury pośledniého łkoku.

21: **Kafsiopea.**

- 22: PRzy pásie/ kiedy wyźrzyfz piérwfzy zakręt łmoczy:
- 23: Po drugiéy łronie niebo Kálsiope toczy.

strona: 8

- 1: Nie pr awie zn aczn a/ zw a szcz a/ pod pe n i : bo on a
2: Nie z wi el u/ y nie z g e tych gwiazd iest w a dzon a.
3: I akim k ształtem drzwi  toi  kluczem przep edzon e/
4: T ak t e gwiazdy zd adz a  y t am by  roz a dzon e.
5: A  am a bi edn e r e ce t ak rozkrzy ow al a/
6: I akoby wdrczon e y c orki  a low al a.

7: **Andromeda.**

- 8: **B** O t amz e Andromed a bli ko nie szcz e liwa/
9: Kt or ey  wi at o c / w pozny czas nocny/ niew atpliwa.
10: T ak a ma  wi etn a g ow e : t ak zn aczn e r amion a/
11: Y nogi/  am a i alnym p alczem og arnion a.
12: Ale przed si  y w niebie iest w  w ey dawn ey m e ce:
13: Bo y t am ma do  k al y przykow an e r e ce.

14: **Kon.**

- 15: **N** Ad ni a iest k on  krzyd at y: i ey w arkocz pleciony/
16: Z iego brzuchem iest iednym p omieniem  poiony.
17: Ku t ey gwiazd zie/ trzy drugi e koniowi nalez a:
18: Ktor e n a iego bokach cz t ermi k at y lez a:
19: I aln e/ y wielki e/ g ow a nie t ak i alno gor e/
20: Ani  zyi a: cho  wi elka czelus c ma t ak  por e
21:  wi at o/ ze moz e zr own ac z gwiazd ami pi erw sz emi/
22: Kt orych cz t erzy k on nie sie zn aczn ych przed in sz emi.
23: Ale v niego cz t erech n og p atrz ac nie trzeb a/
24: Bo tylko przedni e cz lonki w k azuie z nieb a.
25: Ten to k on (co chc a ludzie mi e c z a rzecz prawdziw a)
26: Na wielkim H elikonie wzbudzi l wod e  yw a:

Kt ory

- 1: Który przedtym łuchy był/ lecz łkálá kopytem
2: Vderzoná łtrzełiá łtrumieniém obfitem.
3: Kóniów zdróy/ y dziś zowiá: ten z kámieniá płynie:
4: Lecz kón między gwiazdami ná powietrzu łynie.

5: **Skop.**

- 6: **T** Amże łą prędkie nogi Skopu rogátého/
7: Który łciéłzkami biežac kołá nawiéłżégo/
8: Kołmátéy Cynozury przedsię nie zółtáie.
9: Sam/ by wiéc przy miełácu/ tępé łwiátłó dáie.
10: Lecz go po tásmie łzukác Andromedy trzebá/
11: Bo pod niá máłó co tkwi. Ten połrzonek niebá
12: Depce/ gđzie Niedźwiadkowe ółtátnie rámioná/
13: Y łwiétny pás wielkiego biega Orioná.

14: **Deltoton.**

- 15: **I** Ełt ielzce y drugi znák nád Skopem włóžony/
16: Ponižéy Andromedy trzykátém łádzony:
17: Deltoton łwym imięniém Grékowie miánuiá/
18: Bowiém czwartą literę ná ten kłztałł máłuiá.
19: Dwie linie na równé: trzečia trochę mniefzta:
20: Ale załię gwiazdami dáłeko zacnieyfza/

21: **Ryby.**

- 22: **P** Od tym/ głowę Skop trzyma/ nieco náchylony
23: Ku południu: á ielłi łpoirzyłz w támté łtrony/

Vyžrzyłz

strona: 10

10

Iana Kochánówfkiego

- 1: Vižrzyłz ryby/ z tych iedná iáłniéy połyfkuie
2: Y báržiey połnocného Aquiloná czuie.

- 3: Każda z nich swym łańcuchem za pluk wwiązana.
4: Łącuchy gwiazdą pięć/ od Greków nazwana/
5: Niebieski węzeł. lewe Andromedy ramię
6: Północne ryby sięga: to maż pewne znamie.

7: **Perfeus.**

- 8: **V** Nóg wielki Perfeus/ a jeden sam taki
9: Między wżytкими niebá północnego znaki.
10: Prawą ręką łtolice dofiągł Kálsiopy/
11: A sam w vsilnym biegu wznosi przedko łtopy/

12: **Pleiády álbo Báby.**

- 13: **T** Vż przy lewym kolenie/ w kupie wádzone
14: Báby bieżą/ nieznácznym światłem obdárzone.
15: O siedmi powiádaią: lecz to póné wieści:
16: Bo kto łye chce przypátrzyć/ niemáż wiecey łzesci.
17: Iedná zgináć nie mogła: łtarzy przedfię baią
18: O siedmi: y káždéy z nich włáfné imię dáią:
19: Które to łą/ Elektra/ Celeno/ Meropá/
20: Alcyoná/ Taygetá/ Máia/ y Steropá.
21: Té ácz drobné y ciemné/ áwłzákże tak ráné
22: Iáko pozné/ nie mogą być przepámiétané:
23: Bo to ná nie Bóg wložyl/ że opowiádaią
24: Láto/ y Zimę/ y czás/ kiedy orác máia.

25: **Lutnia.**

leſt

strona: 11

- 1: **I** Eſt y lutnia ná niebie/ ktorą napród łprawił
2: W dziecinſtwie Merkurius/ y ſwiátu obiawił.

- 3: Tá potym dla pámiątki ná niebo wniešioná
4: Y przy lewym kolenie Klęczniá ząwiefzoná.
5: Máiąc łeb z drugiéy łrony ptáfzy podle siebie.
6: Między którym/ á klęczniem/ tkwi w okrągłym niebie.

7: **Lábęc.**

- 8: **T** En ptak ieft lábęc biały/ nie práwie wielkimi
9: Nie nązbyt téz gwiazdámi przyodźian ciemnimi.
10: Práwe łkrzydło przy práwéy ręce Cepheowéy/
11: A lewé **zás** [!] przy nodze niešie Pegázowéy

12: **Wodnik, Kozorozec.**

- 13: **W** Koło koniá/ dwie rybie przed łobą łye chronią:
14: A temu grzywy sięga Wodnik práwą dłonią.
15: Wodnik zá Kozorożcem ząwždy pozniéy włchodźi:
16: Kozorożec vprzędza/ y ná dół vchodźi.
17: Tu kiedy łłóńce będzie/ nie miéy z **mrozem** [!] łpráwy:
18: Bo łporé być nie mogą ná krótkim dniu płáwy.
19: A iełli cię ku nocy pocznie miotáć morze:
20: Nie rychło łye dowołałz niepołpiełznéy zorze.
21: W ten czás wiátry pánuią/ w ten czás z mrozem łrogim/
22: Włzytki człónki martwieią żeglarzóm vbogim.
23: Przedsię y dziś/ y ząwłże/ ná morzu okręty/
24: A my iáko nurowie/ częłtokroć brzég łwięty
25: Vpátruiem z dáleká/ w ten czás/ kiedy wáły
26: Biją/ á my od łmierci/ tylko przez dyl máły.

strona: 12

12

Ianá Kochánowłkiégo

1: **Strzelec.**

- 2: **A** Le y piérwłzy miešąc miéy zá podeyźrzány/
1

- 3: Kiedy od łośńcá Strzelec bywa zágrzewány.
4: Zńák tego nieomylny Niedźwiadek więc dáie/
5: Kiedy ná kóńcu nocy z wody ráno wftáie.
6: Bo tuż zá iego żędlém ftrzelec łukiem włada
7: Náłożonym/ á potym rychło fám wypada
8: Za Niedźwiadkiem tuż w tropy: tám więc o tym czešie
9: Cynozurá wyfoko w nocy głowę niešie.
10: Ráno wżytko Orion: á przy Orionie
11: Záráz w morzu Cepheus od rąk po pás tonie.

12: **Strzałá.**

- 13: **I** Eft potym druga ftrzałá: lecz k róm łuku leży/
14: A przy nieý łábęc bliżéy Aquiloná bieży.

15: **Orzeł.**

- 16: TVż ieft y prędki Orzeł łábęciá pomnieyfzy/
17: Ale wiátry pobudzáć/ żaden gwałtowniéywfzy.

18: **Delphin.**

- 19: **D** Elphin nád Kozorożcem mniefzy w połowicy/
20: W głowie ma przeciw łobie dwie á dwie źrzenicy.

strona: 13

- 1: A to ieft poczet znáków/ które z iednéy ftrony/
2: Słoneczny trop/ á z drugiéy duch nieuniešiony
3: Aquilonów zámyka: drugich patrzay potym
4: Między Auftrem/ á między tymże znákem złotym.

5: **Orion, Kosy.**

- 6: **W** tym plácu/ gdzie rogáty Wól głowę położył/
7: Máło niżej pochyły Orion fye złożył.
8: Kofámi drudzy zowią: á kto go przepátrzy/

9: Próżno znaku ná niebie świétnieyŝzégó pátrzy.

10: **Pies.**

11: **T** Akiéż Pies idzie zá nim/ z rózných gwiazd złożony/

12: Bó brzuch u niego śmiády: lecz w pyłku czérwony

13: Okrutny płómién goré: ztądże mu Grékowie

14: Syrius imię dáli/ w łwoiéy zacnéy mowie.

15: Tego/ gdy z fłóncem wznidzie łczyépy nie omylą/

16: Co fłábą żywność máiąc/ w liłt łye tylko śilą:

17: Bo káždy do korzenia promieniém przerázi:

18: Zdrowym pośilek dáie/ mdłé do kónćá kaži.

19: Tego y zachód czuie/ ná drugich nam máło:

20: Bo té nie ták łzkodliwé/ tylko znáczą ćiáło.

21: **Záiąc.**

22: **P** od nogámi iáfnego Orioná/ Záiąc

23: We dnie y w nocy bieży/ nie odpoczywáiąc.

strona: 14

14

Ianá Kochánowfkiégó

1: Tego pies przereczony ledwé nie popádnie/

2: Zá nim z morzá wynika/ zá nim w morze pádnie.

3: **Argo.**

4: **Z** A ogonem wielkiégó chártá pośtępuie

5: Okręt/ który nie takim łpołobem żegluie/

6: Zeby przodkiem prół wáły: lecz ztobą wípák płynie:

7: Prośto/ iáko więc nawá/ nim w porćie záwinie

8: Zwyczáyny żeglarz/ á tá pośłufzna łtyrowi/

9: Pośtępuie zniénagłá tyłem ku brzégowi.

10: Tym kłztałtem Argo płynie. po máłzt piérwłza gáłnie

11: Połowicá/ ośtátek połyłkawa iáłnie.

12: Styр táм iеft opuńczony/ gđźie pońledniе nogi

13: Chártá wprzód idącęgo trzymáią fię drogi.

14: **Wieloryb.**

15: **I**ákokolwiek dáleko Andromedá leży:

16: Przedsię zá nią Wieloryb niewńciągniony bieży/

17: Ale tá Aquiloná iáńnégo fyę trzyma:

18: Wielorybá záś Aufter pochmurny przedyma.

19: Ten dźiw morfki pod Skopem ieft/ y pod Rybámi/

20: Náđ byftrymi niebiefkich odnogi drógámi.

21: **Eridan.**

22: **B**o y Eridanowá wodá tu wniesioná:

23: A ciągnie fyę od lewéy nogi Orioná.

Sidlá

strona: 15

15

Phaenomená

1: Sidlá/ którym źiętá ieft oboiá rybá/

2: Zbięgáią fyę ná ostryм czubie Wielorybá

3: Pod iednę fpólná gwiazdę/ która ták węźłowi

4: Temu należy/ iáko y Wielorybowi.

5: Té záś drobném y bládém światłém opátrzoné/

6: Między ftyrem a dźiwém morzkim położoné.

7: Pod záiącowym brzuchem imion fwych nie máią:

8: Bowiém áni ofoby żadnéy wyrażáią.

9: Iák ich wielé porządkiem fwoim rozfádzonych/

10: Bieży tymiż drógámi lat niepownięgnionych:

11: Których iеźcze dotychmiałt nikt nie rozráchował/

12: Ani wfzytkich przezwfkiem włáściwym miánował/

13: Kláđac ie pod fwé znáki: bo to niepodobno/

14: Aby śmiertelny człowiek káżdá znał ofobno:

- 15: Bo ich zewfząd moc wielka. á w téy obfitości.
16: Siła ich iednéy miáry/ tákże y światłości.
17: Wfzytkié idą á idą kołém rozpufzczoné:
18: Przeto wdziélné znáki fą poftánowioné:
19: Aby ieden z drugiégo fnádnie obaczony/
20: Káždy gwiazd pewny znaczył poczet zámierzony.
21: Zkąd to ieft/ że iuz wfzytki fwé przezwiłká máią/
22: Ani nam z Oceanu z podziwieniem wftáią.
23: Té tedy pewnym piątném świecą rozeznáné:
24: Lecz pod zaiącém ciémné y nie miánowané.

25: **Rybá.**

- 26: **P**onizéy Kozorożcá różna piérwfzych rybá:
27: (Południá zowiá) fkláda wzrok ná Wielorybá.
28: Między tymi fą zaśię drugie gwiazdy płoné
29: Pod Wodnikiém wilgotnym fkapo rozświeconé.

Tych

strona: 16

16

Ianá Kochánowfkiego

- 1: Tych niedáleko ftrumién nie práwie gwiazdzifty/
2: Który z práwice leie ten to Wodnik ifty.
3: Dwie gwiazdzie w nim zacnieyfzé: tá Wielorybowi
4: Plufká sięga/ a tá tkwi w nogách Wodnikowi.
5: V Strzelcá pod przedniemi nogámi koruná/
6: Dáleko ná południé gore zániešioná.

7: **Ołtarz.**

- 8: **W**Tychże ftronach pod żędłem práwie Niedźwiadkowi/
9: Idzie niebem podobny wyraz ołtarzowi.
10: Tego biég ieft odpráwny: bo przeciw iáfnému
11: Płómieniowi położon ieft Arkturowému.

- 12: Arkturów iałny płomień górnych nąszladiuie
13: Dróg/ á ten do zachodu profto poftępuie.
14: Ná ten ołtárz noc dawna ftrzegąc ludzkiéy fzkody/
15: Włóżyła znák widomy przyfzłéy niepogody.
16: Bo to iéy żáłość/ widziec okręty rozbité:
17: Więc ludziom opowiada znáki rozmáité.
18: Przeto/ kiedy gwiazd innych świełny taniec zgáłnie:
19: A ołtárz w pośrzodku chmur będzie gorzał iáłnie:
20: Z południá małz pewny wiátr/ wczás więc fpufzczay żagle.
21: Bo ieśli prędkki wicher/ vderzy w nie nagle:
22: Abo náwie zátonąc/ álbo wołác trzebá/
23: Zeby Bóg miłósiernym poyżrzał okiem z niebá.
24: A ty w ftráchu być muśifz/ dokąd z drugiéy ftrony/
25: Nie powftáną przeciwné chmurom Aquilony.
26: A iefli záś w pół niebá Chyronowe rámię
27: Nie przez miárę mgłá wielka záłłóni/ á známie
28: Tóz/ co y piérwéy ołtárz przedfie okázuie:
29: Ze wfchodu/ nie z południá/ wiatry obiecuie.

Chyron

strona: 17

Phaenomená.

17

1: **Chyron.**

- 2: **M**ieśzańcá tego pátrzay pod dwiemá známiony:
3: Mąż niedźwiádkowi/ a kón wadze podłożony.
4: Rękę ku ołtárzowi práwą profto fklánia:
5: A ná ręce żwiérz leśny iego polowánia.

6: **Hydrá.**

- 7: **H**ydrá wielkié ná niebie mieyfce záftąpiła:
8: Głowę fwą ftráfzliwą pod Rákiem položyla.

- 9: Grzbiet podelwem fye łnuie/ á koniec ogoná
10: Dźiwnie vrodzonégo dośięga Chyroná.
11: Ná grzbiecie czáfzá łtoi/ kruk w pośládek kluie:
12: Procion pod Bliźnięty íáfnie połyłkuie.
13: A to łą włzytki znáki/ które wedla łiebie
14: Swym porządkiem łtátecznie tkwiá w obrotnym niebie.

15: **Plánéty.**

1 **P**ięć gwiazd inłzych zołtáło/ które nie należą

- 17: Do téy liczby/ lecz wolno z Zodiákiem bieżą:
18: Tych trudno iędnę z drugiéy na wyłokim niebie
19: Vpátrowáć: bowiém łye nie trzymáią łiebie.
20: Ich łátá łą leniwé: a gdy łię rozyyda/
21: Nierychłó ku onému kréfowi záś przyyda.
22: Tych łye ía opiłowáć łwym piórem nie wáżę:
23: Gwiazd nie błędnych/ y kołá/ y znáki pokażę.

C

Kołá

strona: 18

1: **Kołá.**

- 2: 1 **C**ztery Kołá przednieyłzé káždému znáć trzebá/
3: Kto chce lotnych łat biég znáć/ y porządek niebá.
4: Przy włzytkich łą widomé znáki połózoné/
5: Ták obfité/ że íedné z drugiémi łpoioné.
6: Sámé kołá łtátecznie łą vmiárkowáné/
7: Ale ták/ że dwie á dwie z łobá porównáné.
8: Iełli kiedy/ w pogodną noc piérwomieśięczną/
9: Pátrzáiąc ná niebiełką krałę bárzo wdźięczną/
10: Vyźrzyłz tám dróge/ Biáłomłęczną názywáią/
11: Téy bárwy inłzé kołá niebiełkié nie máią.
12: Ale co łye wielkości tycze/ dwie przednieyłzé

- 13: Są tak wielkie/ drugie dwie nieiako równieyfzê.
14: Z tych poźlednich iednego duch Aquilonowy
15: Doŝęga/ w nim ſye wożą zgodnych Bliźniąt głowy.
16: W nim obiedwie kolána ſą Erichtonowé:
17: Lewa nogá/ y prawé ramię Perſeowé:
18: W nim Andromedy prawa dłoń ieft położóná/
19: W nim kónłkié nogi/ y łeb ptáfzy/ y rámioná
20: Iáfného Ophiuchá: Pánná ſye vmyka
21: Ku południu. Lwá/ koło/ y Ráká zámyka:
22: Lwá po pierſi/ y po brzuch/ áż ku poŝládkowi
23: Záymuie: á w pół grzbietá przychodzi Rákowi.
24: To koło/ ná oŝm częŝci włafnie rozdzieloné:
25: Pięć nád ziemiá/ á trzy záś nieſie zánurzoné:
26: Tu letnie Słónce ſwóy wóz ogniſty hámuie:
27: A tymże záſię tropem náзад poŝtępuie.
28: To tedy ná północy/ iákołmy ſłyfzeli/
29: W Ráku tkwi: ná południe záś/ drugie w pół [!] dzieli

Zimného

strona: 19

Phaenomena.

19

- 1: Zimného Kozorożcá: tóz y Wodnikowi
2: Goleni przepáfuie/ plułk Wielorybowi.
3: W tym ieft niewielki záiac/ w tym nogi Chártowé:
4: W tym okręt/ y ſzórokié plécy Chyronowé:
5: W tym żądło iádowité Niedźwiadek położył:
6: W tym niepochybny Strzelec tęgi łuk nałożył.
7: Tu przyſzedłzy z północy ſłónce ku Auſtrowi/
8: Wraca ſye záſię náзад ku Aquilonowi.
9: Tego kołá trzy częŝci wzgóřę wynieſioné/
10: A pięć záſię pod wodą idą zánurzoné.

- 11: Między témi w pół práwie/ koło/ téy wielkości
- 12: Co y mléczné/ trzyma fye w niebieskiéy światłości.
- 13: W tym do roku dzień dwákroć z nocą fye miárkuie/
- 14: Raz ná Wiofnę/ raz/ kiedy Láto wstępuie.
- 15: Tym wżyték/ iáko wielki Skop iest/ przedzielony:
- 16: Tym koláná Wołowé/ y pás rospalony
- 17: Orionów: tu iálnéy Hydry zátoczenié:
- 18: Tu czáfzá/ y czarnégo kruká położenié.
- 19: Tóz koło/ wagi ciemnéy kilká gwiazd zámyka/
- 20: Y kolan Ophiuchá iálnégo dotyka.
- 21: Orlá iedno nie sięga: ále wżytkę głowę/
- 22: Y lzyię/ fwym okręgiem trzyma Pégázowę.
- 23: Té kołá/ ós przenika profto położoné:
- 24: Czwarté wżytkich fye trzyma ná vkoś lądzoné.
- 25: Pobrzeżnych/ brzegiém sięga/ średnié śrzodkiem łpina:
- 26: Tákich kól nie dowiedzie żadna ręká ina/
- 27: Iákié té fą ná niebie: których zámierzony
- 28: Biég od wchodu/ ná zachód iest niedokóńczony.
- 29: Owé tedy y wchodzą/ y także pádáią
- 30: Wżytki w miárę/ á ieden wchód y zachód máią.
- 31: To przeczné zásię/ morzá tak wielé przechodzi/
- 32: Iáko od Kozorożcá daleko Rák wchodzi.

C2

A iáko

strona: 20

20

Ianá Kochánowfkiégo

- 1: A iáko wielé mieyfcá zástępuie wchodząc:
- 2: Táką drugą część równie zás bierze záchodząc.
- 3: Sześcią promieni z oká w okrąg rozmierzoné/
- 4: Zámyka w káżdym polu dwa znáki złożoné.
- 5: Zodiákiém to koło Grekowie miánuią:

- 6: Bo wnim różné źwierzętá porządkiem nayduią.
- 7: Wnim Rák/ y Lew/ y Pánná/ w nim Wágá y frogi
- 8: Niedźwiadek/ po nim Strzélec/ y źwierz kozorogi/
- 9: Po Kozoroźcu Wodnik/ potym Ryby wodné/
- 10: Więc Skop/ więc Woł vklekły/ więc Bliźniętá zgodné.
- 11: W tych dwánaście biég roczny fłóńce odpráwuie/
- 12: A zá nim niezliczony rój godzin fye fnuie.
- 13: Tego kołá/ ilé fye w głęboki podawa
- 14: Ocean/ tylé zafię nád ziemiá zoftawa.
- 15: Ná każdá noc vftáwnie fześć znáków záchodźi:
- 16: A tylé drugié zásię z Oceanu wřchodźi.
- 17: A wřzelka noc ták fye wřzérz záváłze rofpościéra/
- 18: Ilé pół kołá wzgóřę w piérwřzy mrok záváiera.
- 19: A kto chce porozumiéc/ iáko wnoc [!] głęboko/
- 20: Albo iáko dzień bliřko: niech ma pilné oko
- 21: Ná znáki/ kiedy wzgóřę wynikáią z dołu/
- 22: Bo Słóńce záváłdy z iednym przychodźi pořpołu:
- 23: Z tych fye nalepiéy fpráwiř. lecz iefli prze gury/
- 24: Albo ich nie bęđiefz mógl obáczyć prze chmury/
- 25: Pátrzayze gwiazd/ które fą z ich wřchodém řpoioné/
- 26: Iedné ná zachód/ drugié ná wřchód położoné.
- 27: Bo gdy řwiétny Rák wftáie/ pół korony włářnie/
- 28: Y pół Ryby południéy/ w byřtrym morzu gářnie.
- 29: Kłęczeń z głowá do páłá/ Wężownik ogniowy
- 30: Od kolan do rámieniá/ Wąż wřzytek prócz głowy.
- 31: Bootes przez pół práwie pod źiemię wřtępuie/
- 32: Bo go ze cztéri znáki Ocean przyymuie.

Ten

- 1: Ten światła nąfycony od północy tonie
- 2: Wpadłszy ná morze/ kiedy y słoneczne konie.
- 3: Té tedy tak záchodzą: a z drugiéy zaś ftrony
- 4: Orion/ z Eridanem/ wftawa niezmierny.
- 5: A kiedy z Oceaná wychodzi Lew frogi/
- 6: To co był Rák ná morze wegnał wielonogi:
- 7: Wfzytko znika do kónca/ Orzeł równo z nimi/
- 8: A Klęczniá tylko lewa nogá iuż przy ziemi.
- 9: Łeb złéy Hydry/ y Zaiąc/ y Procyon wftawa:
- 10: A przednie nogi z morzá świętny pieł podawa.
- 11: Siła gwiazd Pánná wftaiąc ná morze pomyka:
- 12: W ten czas Lutnia/ y Delphin/ w ten czas ftrzała znika.
- 13: **Z**nimi [!] Łabęć po ogón y część Eridaná/
- 14: Y łeb końki/ y łzyiá fięga Oceana.
- 15: Hydrá po czásie wfchodzi/ Chart ofátkiém/
- 16: Ciągnąc zá łobą Myłz ku górze pośládkiem.
- 17: A tá nád ziemią bieży po máłzt rozdzielona/
- 18: Kiedy wfzytká iuż wznidzie pánná przerzeczona.
- 19: Y Wagá/ chocia ciemna/ króm znáku nie minie:
- 20: Bo **z**nią [!] Bootel wfchodzi o téyże godzinie
- 21: Arkturem roświecony: iuż cnégo Iazoná
- 22: Okręt wzgóre: iuż Hydrá wfzytká prócz ogoná.
- 23: A Klęczeń prawá tylko nogę po koláná
- 24: Ná ten czas z głębokiego wyniółł Oceaná.
- 25: Tému/ iáko widamy/ częłto fię przygadza/
- 26: Ze téyże nocy gálnie y zaś téyże wfchadza.
- 27: Przy Wadze goleń tylko iego połyłkawa/
- 28: Sam wifząc głową ná dól/ w morzu oczekawa
- 29: Ná Niedźwiadká y Strzelca: z Niedźwiadkiem go wftáie
- 30: Połowicá: á Strzelec ofátka podáie.

31: Ten tedy na troié wftáwa rozdzielony:

32: Ale zaráz przy wadze wftchodzi pół Korony.

C3

Y ogón

strona: 22

22

Inaná Kochánowfkiégo

- 1: I ogón Chyronowy. Kón zaś o téy dobie
- 2: Tonie/ á ogón ciągnie Łábęci przy łobie;
- 3: Y głowá Andromedy ná ten czás záchodzi:
- 4: A Wieloryb z południá ku niéy przedsię godzi.
- 5: Przeciwno nim Cepheus ná północy łtoiać/
6: Ręce wyniółł wyłoko/ o dziewczkę łye boiać.
- 7: Ów po łzyię iuż w morzu gáśnie náklóniony:
- 8: Cepheus głowę zánurzył/ y ręce z rámiony.
- 9: Ná wftchodzie Niedźwiadkowym iáfna ręká znika/
10: Przed nim łye y ón wielki Orion vmyka.
- 11: Orion/ który hárdá myslá vniesiony/
12: Obiecował wygládzic zwiérz ná włzytki łtrony.
- 13: Ale mu ná złé wyłzłá tá dumá łzalona:
14: Bo łziemiá łpráwiedliwym gniewém porułzona/
15: Wzbudziłá przeciwiemu Niedźwiadká łrogiégo/
16: Który go gárdłá zbáwił iádem żędłá łwégo.
- 17: A przeto/ kiedy y dziś ten łprofny iad wftáie/
18: Niewłściágniony Orion záwždy tył podáie.
- 19: Tenże łtrách Andromedę niezczéfná zdéymuie:
20: Y ón łrogi Wieloryb łam o łobie czuie.
- 21: Cepheus po pás w morzu ná łeb wywrócony/
22: Ółtátek łucho niełsie wóz niezátopiony.
- 23: Ale y Káłsiopá dziewczki niezółtawa:
24: A nie práwie poczełnie ná dół łye podawa:
25: Bo głowá tonie w morzu/ nogi má ná goli/[17]

- 26: A to cierpi niebogá Nereidom k woli:
27: Którym fye równác chćiáá. tá tedy záchodzi.
28: Z drugiéy ftrony zász/ niebo ná górę wywodzi
29: Drugié pół wieńcá/ y część oftátnią ogona
30: Długiéy Hydry: a przytym mocnego Chyroná
31: Ciáło/ y znaczną głowę: y źwierz rozciągniony/
32: Który ná rękú niešie Chyron przereczony.

Tego

strona: 23

- 1: Tego Centaurá przodek ná łuk oczekawa:
2: Z łukiem páłmo wężowé/ y ciáło náftawa
3: Iálnégo Wężowniká. lecz obudwu głowy
4: Niešie wřchód znákomity z łobá Niedźwiadkowy.
5: Niešie wężownikowę ręce rozwiedzioné/
6: Y przyklęklégo męża pierśi rozpaloné.
7: A Klęczniá zašie (bo ten ząwdzy opák wřchodzi)
8: Nád infzé człónki z morzá iuż y pás wychodzi/
9: Y znákomité pierśi/ y iálné rámioná:
10: Práwa ręká do téyże liczby ieft włożoná.
11: Głowy/ y drugiéy ręki pátrzay o tym czešie/
12: Kiedy niebo łuk z wody y Strzelcá podniešie.
13: Z niémi Lutnia/ y Cepheus ku górze wynika/
14: A wielki Pies/ y Záiác y Orion znika.
15: Nie wnet z Woźnicá kozá/ y kózki podáią/
16: Które ná iego ręce wyciągléy pałáią.
17: A téz od infzych człónków różnéy fą włáłności:
18: Bo gdy fye z fłóńcém zéyda/ budzą nawáłności.
19: Kożę tedy ogniřtá y iéy drobne plemię
20: Z głowá/ z ręká/ y grzbietem Woźniczym/ pod źięmię

- 21: Kozorożec podáie. infzé człónki iego
- 22: Gáfną ná piérwłym wíchodzie Strzelcá wyciąglégo.
- 23: Strzelcá chroniąc fy Perfeus/ odbiegł prawéy nogi:
- 24: Y kray Nawy/ téyże z nim názladuie drogi.
- 25: A lámá tonie/ kiedy Kozorożec wíchodzi/
- 26: W tymże czásie Procyon na morze vchodzi/
- 27: Ale wynika Łábęc/ y iáfna Orlicá/
- 28: I Strzałá/ y Ołtarzá ránégo ftolicá.
- 29: Kiedy zásię wilgotny Wodnik z morzá wítaie:
- 30: Równó z nim Kón/ y nogi/ y głowę podáie.
- 31: Ná zachodzie ciągnie noc zá głowę Chyroná:
- 32: Ale go nie záłápi/ tylko zá ramiona.

Hydrze

strona: 24

- 1: Hydrze łeb z łzyią narza: a to co zoftawa/
- 2: Ná wítaniu Ryb z Chyronem pod ziemię podawa.
- 3: Z Rybámi wíchodzi Rybá południa półpołu:
- 4: Y Andromedy widác prawą łronę z dołu.
- 5: Lewé ramię Skop ciągnie/ na którégó wíchodzie/
- 6: Vpátrzyfz rozpalony Ołtarz ná zachodzie.
- 7: Z tymże znákiem półpołu Perfeus łtrapiony/
- 8: Podnoši z Oceaná głowę y z rámiony.
- 9: Pás iego/ nie rozeznác/ iefli ná Skopowym
- 10: Ołtátku/ czy ná wíchodzie náłtawa Wołowym/
- 11: Z którym wítáwnie świeći. Wołu zánurzony
- 12: Woźnicá nie zoftáwa: bo z nim iefł łpoiony.
- 13: Iednák nie włzytek przy tym znáku z morzá wítaie/
- 14: Bo cáłégó wíchód Bliźniát dopiéro podáie:
- 15: Ale z Wołem y z Kozą/ y drobné kozłétá
- 16: Wynikáią/ y iego znákomité petá.

- 17: W ten czas Wieloryb swój płuk z wody wkązuie:
18: A Boota pierwszy znak pod ziemię wprawuie:
19: Których cztery go topią/ oprócz lewej dłoni:
20: Bo tej wąż Oceaną nieświadomy broni.
21: A gdy Wężownik w morzu po kolana brodzi:
22: Znak jest/ że zgodnych Bliźniat cały płomień wchodzi.
23: Na ten czas już Wieloryb nie jest rozdzielony:
24: Ale wszystek nad ziemią idzie wyniesiony.
25: Tamże y Eridana wyżry wchodzącego
26: Żeglarz/ na Orioną czekając samego/
27: Aby mu miarę nocy/ albo pławu ziawił/
28: Bo tego siła zewsząd Bóg dla ludzi sprawił.

29: **KONIEC.**